Вх. № 849 - НО-05-06/23.11.2026 г.

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Михаела Николова Недялкова, Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания - БАН

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ за нуждите на секция „Екология на съобществата и консервационна биология“, отдел ЕИЕРКБ в ИБЕИ - БАН

по: област на висше образование 4.3. Биологически науки професионално направление „Екология и опазване на екосистемите“ в конкурс, обявен в Държавен вестник, ДВ бр. 69 от 31.07.2026 г.

Със заповед № 42/28.09.2026 г. на Директора на ИБЕИ-БАН съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по област на висше образование 4.3. Биологически науки, професионално направление „Екология и опазване на екосистемите“.

Представеният от гл. ас. д-р Емилия Вачева комплект материали е в съответствие с Правилника на ЗРАСРБ, правилника на БАН и този на ИБЕИ-БАН и включва всички необходими документи.

Кандидатът гл. ас. д-р Емилия Вачева е приложила общо 31 научни труда извън тези, въз основа на които е защитена докторската дисертация. Според представената от кандидата справка за съответствие се приемат за рецензиране всичките 31 представени публикации.

Д-р Емилия Вачева завършва магистратура по Зоология на гръбначните животни в Софийски Университет "Св. Климент Охридски" през 2014 г. През 2018 г. придобива образователна и научна степен „доктор“ в Националния природонаучен музей – БАН, където работи като изследовател до 2021 г. През периода 01.11.2021 – 30.06.2022 г. работи като асистент, а от 01. 07. 2022 г. до сега, като главен асистент в секция „Екология на съобществата и консервационна биология“ в отдел Екосистемни изследвания, екологичен риск и консервационна биология, ИБЕИ-БАН.

По отношение на научната дейност, кандидатът е приложил 31 публикации. Те са разпределени както следва: по показател В – 10 броя, от които 3 в Q2, 3 в Q3 и 4 само с SJR, които носят общо 145 от изискуемите по закон 100 точки. По показател Г – 21 публикации, от които: 3 в Q1, 1 в Q2, 6 в Q3 и 2 в Q4 и 9 само с SJR. Всички те носят общо 299 точки от изискуемите по закон 220. И по двата показателя д-р Вачева покрива и съществено надвишава изискванията по ЗРАСРБ, както и тези на БАН и ИБЕИ-БАН. Представени са и 83 цитирания в списания с IF и SJR, които носят общо 166 точки, с което кандидатът покрива и надвишава изискванията и по този показател.

Научните трудове, представени от д-р Емилия Вачева, съдържат оригинални научни приноси, част от които имат пряко приложение в опазването на земноводните и влечугите. Въз основа на представената справка мога да обобщя приносите в пет основни направления.

Първото направление обхваща екологията и биологията на земноводните и влечугите. Охарактеризирани са хранителните ниши на пет вида гущери и на северния гребенест тритон, като са анализирани различията в хранителния спектър между половете и възрастовите групи

и са документирани първи случаи на заурофагия и кератофагия при някои от изследваните видове. Установени са междувидови и вътревидови различия в температурните показатели при гущерите и са получени нови данни за избора им на микроместообитания. Допълнени са и сведенията за размножаването на ивичестия гущер и за сезонната динамика на популациите на северния гребенест тритон. Особен интерес представляват наблюденията на зимна активност и хранене при змиеокия гущер и първите за България данни за нощна активност на зеления гущер при естествени условия на осветеност. Отделни наблюдения допълват сведенията за меланизма и максималните размери при гущерите, както и за патологичните прояви при тритоните.

Второто направление е свързано с разпространението и опазването на земноводните и влечугите. Картирано е разпространението на двата вида водни змии в България и е установено, че северният гребенест тритон е по-широко разпространен в Северозападна България, отколкото е било известно досега. Актуализирани са данните за разпространението на инвазивния вид костенурка *Trachemys scripta* и е разработен първият национален модел на потенциално подходящите за вида територии. Наблюденията на новоизлюпени индивиди дават основания да се предполага успешно размножаване в природата. Пряко природозащитно значение имат проучванията на новото находище на алпийския тритон в планината Руй, довели до обявяването на защитена местност. В защитена зона „Кресна – Илинденци“ са очертани териториите с най-висока концентрация на сухоземни влечуги, предмет на опазване, и е откроен пътният трафик като заплаха за техните популации.

Третото направление включва генетичните и кариологичните изследвания на влечугите. Анализите на митохондриалната ДНК при стенния гущер в България и Румъния изясняват разпределението на основните хаплогрупи и разкриват признаци на хаплотипно смесване в популации по поречието на р. Дунав. Генетичните данни подкрепят предположението за пренасяне от човека на стенния гущер в едно находище в Румъния и на македонския гущер в изолираното находище край Варвара. Цитогенетичните изследвания при представители на родовете *Anguis* и *Pseudopus* установяват консервативна кариотипна структура от 44 хромозоми и видово специфични хромозомни различия, които могат да се използват като диагностични белези.

Четвъртото направление обхваща химичната комуникация при змиите. Определен е съставът на кожните секрети на 13 вида и са установени както общи, така и потенциално видово специфични съединения. При пепелянката поведенческите експерименти показват, че два кетона, установени в кожните секрети, предизвикват реакции, свързани с ухажването при мъжките. По-силната реакция при съвместното им действие подкрепя предположението, че тези съединения участват в половата комуникация на вида.

Петото направление е свързано с чревния микробиом и клоакалната микрофлора при влечугите. Установена е видова специфичност на основния чревен микробиом при пет синтопични вида гущери. Охарактеризирана е клоакалната микрофлора на гущери и костенурки, като са установени различия в относителното изобилие на отделни бактериални таксони между видовете гостоприемници. Оценен е и патогенният потенциал на част от бактериалните изолати въз основа на антибиотичната им чувствителност, способността им да образуват биофилм и продукцията на извънклетъчни ензими.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение искам да изкажа задоволството си от досегашната работа на кандидата в една изключително интересна и актуална област на науката. Голяма част от резултатите от нейните изследвания са с приносен характер, някои от които с фундаментално значение. Всичко това ми дава основание да мисля, че д-р Емилия Вачева е изграден и утвърден специалист в своята област и убедено считам, че тя е напълно подготвена и заслужава да заеме академичната длъжност „доцент“.

Документите и материалите, представени от д-р Емилия Вачева отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника му за прилагане, Правилниците на БАН и ИБЕИ-БАН.

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, получили международно признание, за което свидетелстват представените цитирания. Всички трудове са публикувани в реферирани и индексирани научни списания с IF и/или SJR. Всичко това говори в полза на факта, че научната квалификация на д-р Емилия Вачева е несъмнена.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да предложи на Уважаемия Научен съвет на ИБЕИ-БАН да избере д-р Емилия Вачева за академичната длъжност „доцент“ по област на висше образование 4.3 Биологически науки, професионално направление „Екология и опазване на екосистемите“.

21. 11. 2026 г. **Изготвил становището**: .....

(*подпис*)

проф. д-р Михаела Недялкова